

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 14 (2015)

**«Με ληρολογήματα και χαϊκού στις φαντασίας τα στενά και στις γωνιές του παιδικού νου»:
περιγραφή και ανάπτυξη σχεδίου αξιολόγησης
ενός προγράμματος Φιλαναγνωσίας και
Δημιουργικής Γραφής για το Νηπιαγωγείο**

Σουλτάνα Μάνεση (Soultana Manesi)

doi: [10.12681/icw.17945](https://doi.org/10.12681/icw.17945)

Copyright © 2018, Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μάνεση (Soultana Manesi) Σ. (2015). «Με ληρολογήματα και χαϊκού στις φαντασίας τα στενά και στις γωνιές του παιδικού νου»: περιγραφή και ανάπτυξη σχεδίου αξιολόγησης ενός προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής για το Νηπιαγωγείο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 14, 22–37. <https://doi.org/10.12681/icw.17945>

«Με ληρολογήματα και χαϊκού στις φαντασίας τα στενά και στις γωνιές του παιδικού νου»: περιγραφή και ανάπτυξη σχεδίου αξιολόγησης ενός προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής για το Νηπιαγωγείο

Περίληψη

Το άρθρο που ακολουθεί επιδιώκει να περιγράψει ένα σχέδιο αξιολόγησης του προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής για το Νηπιαγωγείο. Εκκινώντας από την εννοιολογική προσέγγιση του όρου «αξιολόγηση» και τη συνοπτική αναφορά στις βασικές μορφές και τους τύπους αξιολόγησης, επιχειρείται αρχικά ο προσδιορισμός των κεντρικών στόχων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής, ενώ στη συνέχεια διατυπώνεται μία πρόταση Δομημένης Ιεραρχικής Ανάλυσης του προγράμματος. Ακολούθως, αναπτύσσεται ένα ενδεικτικό σχέδιο αξιολόγησης, που ξεκινά από τη διατύπωση γενικών αλλά και ειδικότερων ερωτημάτων αξιολόγησης, ενώ ακολούθως, προτείνονται τεχνικές τόσο για τη συλλογή όσο και για την ανάλυση των δεδομένων της αξιολόγησης. Τέλος, γίνεται αναφορά στους τρόπους διάχυσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης και προτείνονται τρόποι βελτιστοποίησης του προγράμματος.

Λέξεις-Κλειδιά: Αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, πρόγραμμα Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής, μοντελοποίηση, σχέδιο αξιολόγησης

"Activating children's minds and imagination with the use of limericks and haiku: description and development of a Literature and Creative Writing assessment programme for the Kindergarten".

Abstract

The present article seeks to describe a Preschool Reading and Creative Writing Program Evaluation. Based upon evidence drawn from the review of the related literature and focusing on the importance of evaluating educational programs, the paper will attempt to shed light on the main goals of a Preschool Reading and Creative Writing Educational Program as well as form a proposal for the Structural Hierarchical Decomposition of the program. A pilot evaluation plan will be developed, which will first specify the research questions and the research methods as well as the data collection and analysis procedure. The present paper will also include ways of disseminating the results of the Evaluation Plan and will propose further ways of improving possible implementation of the program in the future.

Key-words: Educational programs evaluation, reading and creative writing program, program structural hierarchical decomposition, evaluation plan

1. Εισαγωγή

Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, η Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση έχει αναπτυχθεί ως ένας αυτόνομος κλάδος των Επιστημών της Αγωγής, ένα πεδίο της εκπαιδευτικής θεωρίας και πρακτικής (Καλαθάκη, 2012), κύριο αντικείμενο του οποίου φαίνεται να είναι τα μέσα και οι διαδικασίες αξιολόγησης των μαθητών, των εκπαιδευτικών, της διδακτικής διαδικασίας και των αναλυτικών προγραμμάτων (Ματσαγγούρας, 2001). Σύμφωνα με τους Fitzpatrick, Sanders και Worthen (2004, όπ. αναφ. στο Χριστοφίδου, 2014), η αξιολόγηση ορίζεται «ως η διαδικασία αναγνώρισης, καθορισμού και εφαρμογής συγκεκριμένων μετρήσιμων κριτηρίων», προκειμένου να προσδιοριστεί η πραγματική αξία ενός αντικειμένου ή μίας διαδικασίας σε σχέση με τα προκαθορισμένα κριτήρια. Παρά τους περιορισμούς, που συχνά προκύπτουν σε διαδικασίες αξιολόγησης και που αναφέρονται ως επί το πλείστον στη δυσκολία καθορισμού γενικά αποδεκτών, σαφών και μετρήσιμων κριτηρίων, η αξιολόγηση διαδραματίζει έναν εξόχως σημαντικό ρόλο, καθώς δύναται να περιορίσει τις ανεπαρκείς υπηρεσίες, να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής, να εδραιώσει την απόδοση δικαιοσύνης, αναδιαμορφώνοντας παράλληλα τον τρόπο σκέψης των υποκειμένων (Χριστοφίδου, 2014). Λαμβάνοντας ως κριτήριο την πορεία της διαδικασίας της ίδιας της αξιολόγησης με βάση τα χρονικά στάδια από τα οποία διέρχεται, η αξιολόγηση διακρίνεται σε προκαταρκτική, διαμορφωτική, τελική και μετα-αξιολόγηση, ενώ με βάση το κριτήριο της σχέσης που έχουν οι αξιολογητές ως προς το εκπαιδευτικό μέγεθος που αξιολογείται, γίνεται λόγος για εξωτερική ή εσωτερική αξιολόγηση (Αθανασούλα-Ρέππα, 2008).

Επιπροσθέτως, ως μία από τις σημαντικότερες μορφές αξιολόγησης στον χώρο της εκπαίδευσης, αναδεικνύεται η Μέθοδος της Μοντελοποίησης Προγραμμάτων ή Τεχνική της Δομικής Ανάλυσης: εκκινώντας από ένα γενικό σύστημα θεωριών και αξιών, η μέθοδος αυτή μας επιτρέπει να διαμορφώσουμε μια εννοιολογική αναπαράσταση του αξιολογούμενου προγράμματος, μια συνολική εικόνα των βασικών δομικών του συστατικών στοιχείων (Στυλιανίδης & Πασιαρδής, 2014). Επιπλέον, εστιάζει την προσοχή στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων συστατικών του στοιχείων και παρέχει μία κοινή ορολογία, η οποία ακολούθως δύναται να αξιοποιηθεί τόσο από τους σχεδιαστές όσο και από τους αξιολογητές των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Πασιαρδής, 1994).

Στις επόμενες παραγράφους, θα επιχειρηθεί αρχικά η γενική περιγραφή ενός προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής για το Νηπιαγωγείο και στη συνέχεια η ανάλυση στα επιμέρους δομικά του συστατικά στοιχεία. Μετά τη διασαφήνιση του γενικού σκοπού και των επιμέρους στόχων της αξιολόγησης, θα διατυπωθούν τα βασικά και επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα. Η περιγραφή του ερευνητικού σχεδιασμού και της μεθοδολογίας αξιολόγησης φιλοδοξεί να αναδείξει τα μέσα και τις ερευνητικές τεχνικές που προτείνεται να αξιοποιηθούν για τη συλλογή των δεδομένων αξιολόγησης, ενώ παράλληλα θα παρουσιαστούν ενδεικτικοί τρόποι ανάλυσης των δεδομένων. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στους τρόπους διάχυσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης προς τους εμπλεκόμενους φορείς, ενώ το άρθρο θα ολοκληρωθεί με την αναφορά στο σύστημα μετα-αξιολόγησης της αξιολόγησης του προγράμματος.

2. Τα προγράμματα Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής

Ο όρος «Φιλαναγνωσία» αποτελεί μια εύστοχη γλωσσική επιλογή και προσδιορίζει ένα ευρύ φάσμα δράσεων που συνδέονται με τις πολυεπίπεδες σχέσεις παιδιού και βιβλίου (Αρτζανίδου & Κουράκη, 2013). Από τη μελέτη σχετικών βιβλιογραφικών πηγών διαφαίνεται ότι κεντρικός στόχος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων Φιλαναγνωσίας είναι η πρόσκληση-πρόκληση της ανάγνωσης βιβλίων και η εξοικείωση του παιδιού με το βιβλίο και την ανάγνωση μέσα από τη δημιουργία μιας

ιδιαίτερης σχέσης μεταξύ του λογοτεχνικού βιβλίου και του αναγνώστη (Τσιλιμένη, 2013). Η σχέση αυτή φαίνεται να οδηγεί σταδιακά στην αισθητική απόλαυση και καλλιέργεια, στην καλλιέργεια της φαντασίας και της γλωσσικής του έκφρασης, στην εκλέπτυνση του συναισθηματικού του κόσμου καθώς και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης (Γκλιάου-Χριστοδούλου, 2007). Ερευνητικά ευρήματα από τα επιστημονικά πεδία της κοινωνιογλωσσολογίας, της γνωστικής ψυχολογίας και της Διδακτικής της Γλώσσας καταδεικνύουν την ανάγκη διασύνδεσης του όρου Φιλαναγνωσία με τον γενικότερο όρο «Κοινωνικός Εγγραμματισμός», επισημαίνοντας ότι η διαμόρφωση της θετικής σχέσης του υποκειμένου με την γραπτή ύλη διαμορφώνεται μέσα από συγκεκριμένες κοινωνικές πρακτικές εγγραμματισμού, οι οποίες αναπτύσσονται τόσο σε θεσμικά περιβάλλοντα όσο και σε άτυπα εκπαιδευτικά πλαίσια (Καρακίτσιος, 2012α).

Κεντρική θέση στις κατηγορίες δραστηριοτήτων που αξιοποιούνται τόσο για την επίτευξη των στόχων των προγραμμάτων φιλαναγνωσίας όσο και για την καλλιέργεια δεξιοτήτων κοινωνικού εγγραμματισμού, έχει μεταξύ άλλων η Δημιουργική Γραφή. Αποτελεί το κατεξοχήν πεδίο σύνδεσης της Λογοτεχνίας με την αισθητική απόλαυση, καθώς τα παιδιά εισάγονται στις αφηγηματικές τεχνικές ενός λογοτεχνικού κειμένου και κατανοούν τα βασικά δομικά του στοιχεία με παιχνιδιώδη τρόπο (Καραγιάννης, 2010).

Σύμφωνα με τον Καρακίτσιο (2012β), με τον όρο «Δημιουργική Γραφή» δεν εννοούμε μόνο τη διδασκαλία της λογοτεχνικής γραφής αλλά πρωτίστως το σύνολο των εκπαιδευτικών πρακτικών που στοχεύουν στην κατάκτηση των συγγραφικών δεξιοτήτων. Ιδιαίτερα στον χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης, η ενσωμάτωση δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής σε προγράμματα κοινωνικού εγγραμματισμού των νηπίων διευκολύνει την ανάδειξη του λογοτεχνικού κειμένου και τη μεταφορά και μετουσίωση των συναισθημάτων των παιδιών από την ανάγνωση του αρχικού κειμένου σε ένα νέο κείμενο (Αρτζανίδου & Κουράκη, 2013).

3. Η εφαρμογή ενός προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής στο Νηπιαγωγείο

Το καινοτόμο πρόγραμμα Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής με τίτλο «Με ληρολογήματα και χαϊκού στης φαντασίας τα στενά και στις γωνιές του παιδικού νου» εφαρμόστηκε για πρώτη φορά κατά το σχολικό έτος 2014-2015 σε Ιδιωτικό Νηπιαγωγείο των Νοτίων Προαστίων με ομάδα 27 νηπίων (17 αγοριών και 10 κοριτσιών). Η κεντρική φιλοσοφία του προγράμματος σχετίζεται με την προσπάθεια γόνιμης παιδαγωγικής αξιοποίησης και δυναμικού συνδυασμού των δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής και Φιλαναγνωσίας. Πέρα από την καλλιέργεια δεξιοτήτων κοινωνικού εγγραμματισμού και δημιουργικής γραφής, η καινοτόμος αυτή δράση στοχεύει στη γνωριμία και εξοικείωση των νηπίων με πρωτότυπες και παιχνιδιώδεις ποιητικές δημιουργίες και συνθέσεις, όπως είναι τα ληρολογήματα (limericks) και τα χαϊκού, στη συνειδητοποίηση της διαπολιτισμικότητας της ποιητικής δημιουργίας με την αξιοποίηση έργων γνωστών Ελλήνων και ξένων δημιουργών και στον πειραματισμό τους με πρωτόγνωρες αφηγηματικές ποιητικές φόρμες. Επιπλέον, με αφορμή την επεξεργασία των ληρολογημάτων του Γιώργου Σεφέρη, που περιλαμβάνονται στο βιβλίο «Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά» και των δεκαέξι χαϊκού από την ποιητική του συλλογή «Ποιήματα» (1977), τα νήπια όχι μόνο γνωρίζουν έναν μεγάλο Έλληνα ποιητή, αλλά παράλληλα ενθαρρύνονται να συνεργαστούν, για να συν-δημιουργήσουν τις δικές τους ποιητικές συνθέσεις.

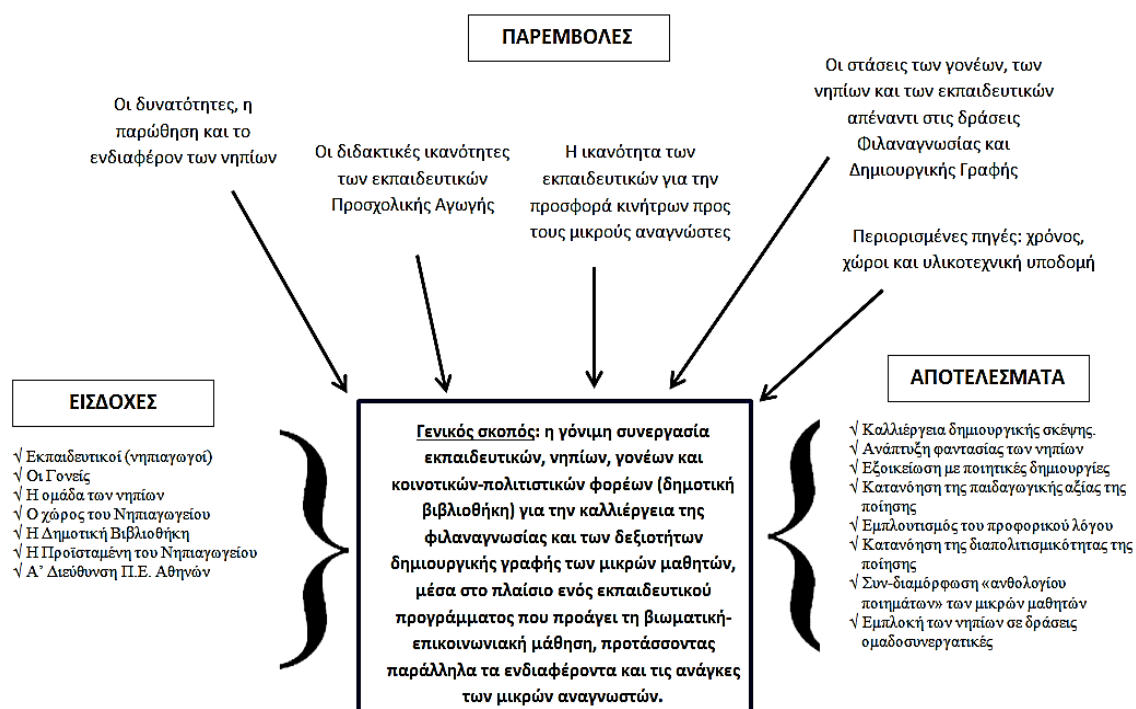
Με βάση τη συνοπτική περιγραφή που προηγήθηκε και με στόχο την πληρέστερη κατανόηση του υπό αξιολόγηση προγράμματος, επιχειρείται στη συνέχεια μια ανάλυση της δομής του

συγκεκριμένου Προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής (ΠΦΔΓ) με τη Μέθοδο της Μοντελοποίησης Προγραμμάτων.

4. Η πρόταση για τη Δομημένη Ιεραρχική Ανάλυση (Μοντελοποίηση) του προγράμματος

Σύμφωνα με τις αρχές της Μεθόδου Μοντελοποίησης Προγραμμάτων, η εννοιολογική αναπαράσταση ενός προγράμματος επιτυγχάνεται μέσα από μια σειρά σχεδιαγραμμάτων, το καθένα από τα οποία συνοδεύεται από σύντομα σχόλια που επεξηγούν τα βασικότερα σημεία του υπό αξιολόγηση προγράμματος (Στυλιανίδης, 2002). Εκκινώντας από το πλέον γενικότερο επίπεδο και μεταβαίνοντας σταδιακά στο επίπεδο της λεπτομέρειας, αναδύονται τα βασικά δομικά συστατικά του προγράμματος και προσδιορίζονται οι βασικές κατευθύνσεις της αξιολόγησης (Στυλιανίδης & Πασιαρδής, 2014). Ακολουθεί το Διάγραμμα 5.1, το οποίο παρουσιάζει το ΠΦΔΓ στο πιο γενικό του επίπεδο, συμπεριλαμβάνοντας τα τέσσερα βασικά του στοιχεία: τις εισδοχές, τον βασικό σκοπό, τους περιορισμούς ή παρεμβολές και τα γενικά αποτελέσματα.

Διάγραμμα 5.1. Ο Γενικός Σκοπός, οι Εισδοχές, οι Περιορισμοί και τα Γενικά Αποτελέσματα του ΠΦΔΓ

Στο κεντρικό κουτί παρουσιάζεται ο γενικός σκοπός του προγράμματος: τονίζεται η σημασία της γόνιμης συνεργασίας εκπαιδευτικών, νηπίων, γονέων και κοινοτικών-πολιτιστικών φορέων (δημοτική βιβλιοθήκη) για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας και των δεξιοτήτων δημιουργικής γραφής των μικρών μαθητών. Στα αριστερά του διαγράμματος παρουσιάζονται οι εισδοχές του προγράμματος που είναι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς: οι εκπαιδευτικοί, η ομάδα των 27 νηπίων, οι γονείς, ο χώρος του Νηπιαγωγείου, η Δημοτική Βιβλιοθήκη της περιοχής, η Προϊσταμένη του Νηπιαγωγείου καθώς και η Α' Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών. Τέλος, στη δεξιά πλευρά του διαγράμματος εμφανίζονται τα αποτελέσματα που αποτυπώνουν και προσδιορίζουν τα επιθυμητά αποτελέσματα του υπό αξιολόγηση προγράμματος: α. η καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης των νηπίων, β. η επαφή των μικρών αναγνωστών με την ποίηση και η κατανόηση της ιδιαίτερης παιδαγωγικής αξίας του συγκεκριμένου λογοτεχνικού είδους, γ. ο εμπλουτισμός του

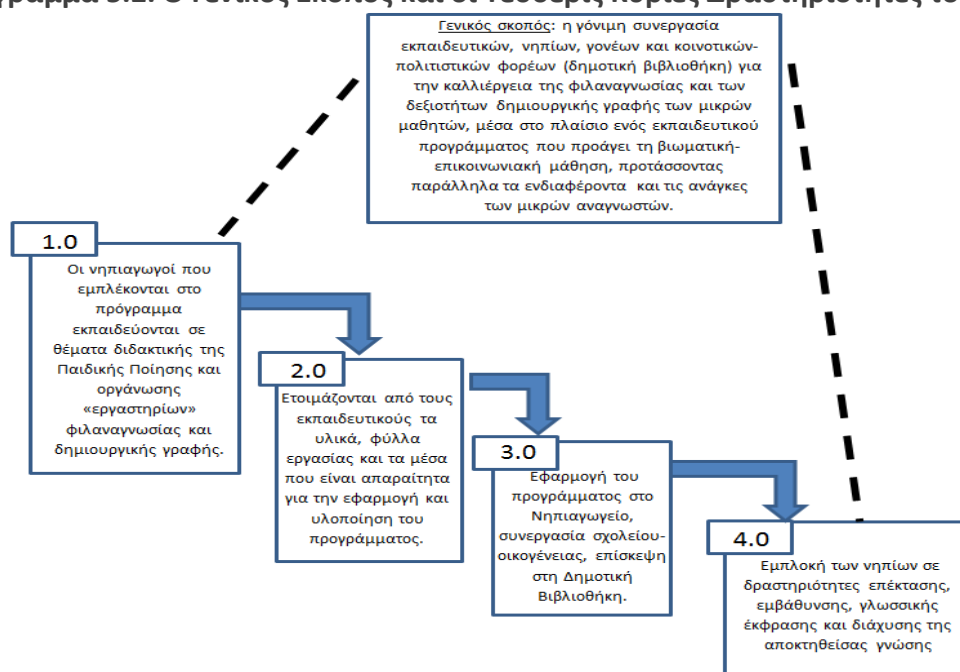
προφορικού λόγου των παιδιών, δ. η εμπλοκή των νηπίων σε ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, ε. η κατανόηση της διαπολιτισμικής διάστασης της ποιητικής δημιουργίας, στ. η δημιουργία της δικής τους ποιητικής σύνθεσης και ζ. η συν-διαμόρφωση ενός εικονογραφημένου «ανθολογίου ποιημάτων» από τις δημιουργίες των νηπίων.

Οι παράγοντες που ενδέχεται να λειτουργήσουν ανασταλτικά κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος, αφορούν την παρώθηση και το ενδιαφέρον των νηπίων για το υπό διαπραγμάτευση πρόγραμμα, τις διδακτικές δεξιότητες και την επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, την ικανότητα των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στην υλοποίηση του προγράμματος για την προσφορά κινήτρων προς την ομάδα των νηπίων, τις στάσεις των εκπαιδευτικών, των γονέων και των νηπίων απέναντι στις δράσεις Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής καθώς και γενικότερους περιορισμούς στις διαθέσιμες πηγές (χρόνος, χώρος και υλικοτεχνική υποδομή).

Ακολουθώς, η πρώτη δραστηριότητα του υπό αξιολόγηση προγράμματος αναλύεται περαιτέρω σε επιμέρους δραστηριότητες και αποτελεί προαπαιτούμενο για την υλοποίηση της δεύτερης, η δεύτερη παρομοίως αποτελεί προαπαιτούμενο για την τρίτη δραστηριότητα κ.ο.κ.

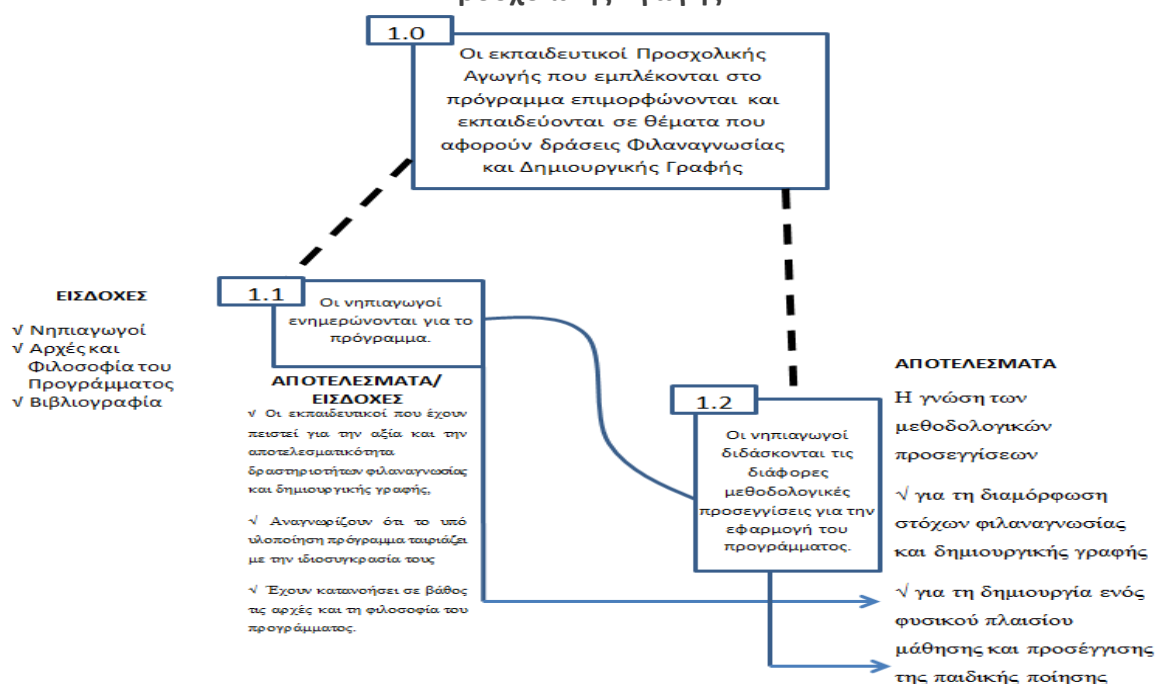
(Διάγραμμα 5.2.). Για τις ανάγκες του συγκεκριμένου προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής, η πρώτη δραστηριότητα αφορά την εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Προσχολικής Αγωγής σε θέματα διδακτικής της Παιδικής Λογοτεχνίας/Ποίησης και οργάνωσης «εργαστηρίων» φιλαναγνωσίας και δημιουργικής γραφής. Η δεύτερη δραστηριότητα αναφέρεται στην ετοιμασία και οργάνωση του απαραίτητου εποπτικού υλικού, υποστηρικτικών φύλλων εργασίας, βιβλιογραφικών πηγών και βιβλιογραφίας. Η τρίτη δραστηριότητα σχετίζεται α. με την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος τόσο στον χώρο του Νηπιαγωγείου όσο και στο ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον του κάθε παιδιού με τη συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών και β. με την εκτός σχολικής μονάδας επίσκεψη στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της περιοχής. Τέλος, η τέταρτη δραστηριότητα αφορά την εργασία των νηπίων με δημιουργικές δραστηριότητες κοινοποίησης της αποκτηθείσας γνώσης μέσα από αναρτήσεις των υλοποιημένων δράσεων στην ιστοσελίδα της σχολικής μονάδας.

Διάγραμμα 5.2. Ο Γενικός Σκοπός και οι Τέσσερις Κύριες Δραστηριότητές του ΠΦΔΓ

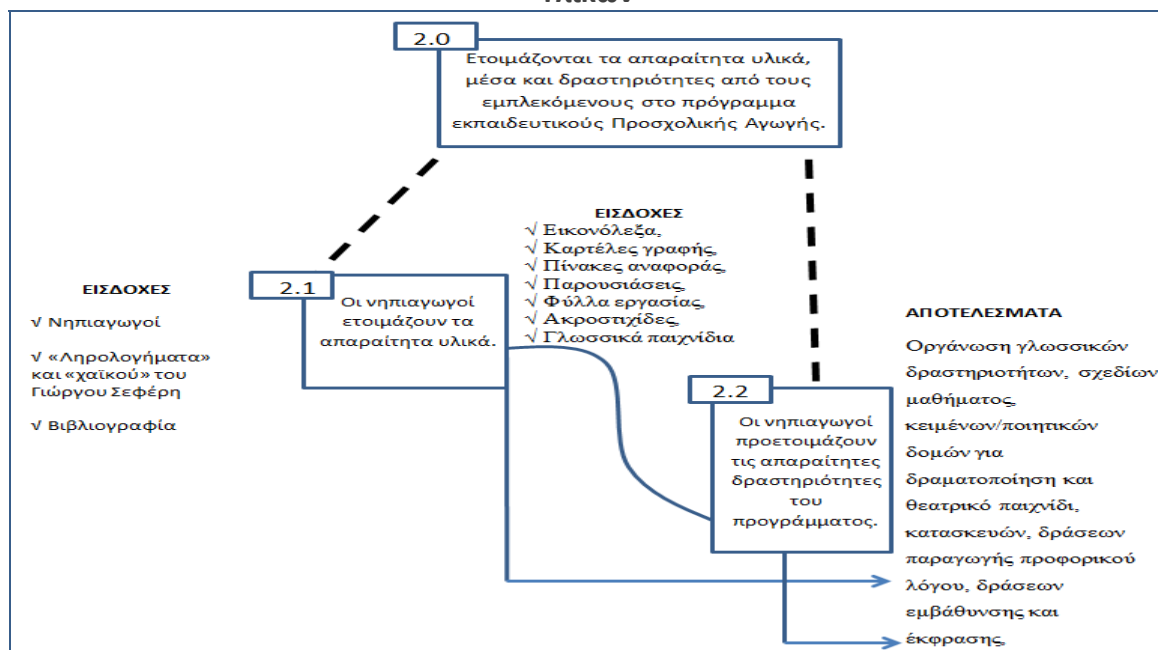
Αυτές οι τέσσερις πρωταρχικές δραστηριότητες αποτελούν ένα πρώτο επίπεδο ανάλυσης του προγράμματος. Για την πληρέστερη κατανόηση του πολυεπίπεδου τρόπου, με τον οποίο συνδέονται οι δραστηριότητες μεταξύ τους, σκιαγραφείται στη συνέχεια μια λεπτομερέστερη παρουσίαση της δυναμικής του προγράμματος. Τα τέσσερα Διαγράμματα (5.3, 5.4, 5.5, και 5.6) που ακολουθούν, αποτυπώνουν τις τέσσερις προαναφερθείσες πρωταρχικές δραστηριότητες σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια δομικής ανάλυσης. Συγκεκριμένα, στο Διάγραμμα 5.3 φαίνεται ότι η εκπαίδευση και επιμόρφωση των νηπιαγωγών που εμπλέκονται στο πρόγραμμα χωρίζεται σε δύο επιμέρους δραστηριότητες. Η πρώτη δραστηριότητα (1.1.) αφορά την ενημέρωση των εκπαιδευτικών Προσχολικής Αγωγής για το ΠΦΔΓ και την παιδαγωγική του αξία και η δεύτερη (1.2.) την ενημέρωσή τους σχετικά με τις διάφορες μεθοδολογικές προσεγγίσεις, προκειμένου να είναι σε θέση να εφαρμόσουν και να υλοποιήσουν με επιτυχία το πρόγραμμα. Όσον αφορά την πρώτη δραστηριότητα, στις εισδοχές περιλαμβάνονται οι νηπιαγωγοί που εμπλέκονται στο πρόγραμμα, οι γενικότερες αρχές του προγράμματος καθώς και η σχετική βιβλιογραφία. Στα αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικοί που έχουν πειστεί (μέσω της προηγηθείσας ενημέρωσης) για την αξία δραστηριοτήτων φιλαναγνωσίας και δημιουργικής γραφής, αναγνωρίζουν ότι το υπό υλοποίηση πρόγραμμα ταιριάζει με την ιδιοσυγκρασία τους και έχουν κατανοήσει σε βάθος τις αρχές του προγράμματος. Τα αποτελέσματα της πρώτης δραστηριότητας γίνονται ακολούθως οι εισδοχές για τη δεύτερη δραστηριότητα (1.2.). Με παρόμοιο τρόπο, τα αποτελέσματα της δραστηριότητας αυτής, η γνώση δηλαδή των μεθοδολογικών προσεγγίσεων για τη δημιουργία ενός φυσικού πλαισίου μάθησης και προσέγγισης της παιδικής ποίησης, λειτουργούν ως σύνδεσμος με την επόμενη κύρια δραστηριότητα του προγράμματος (την ετοιμασία και οργάνωση του εποπτικού υλικού και των μέσων που κρίνονται απαραίτητα για την επιτυχή υλοποίηση του προγράμματος).

Διάγραμμα 5.3.Οι Δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της Εκπαίδευσης των Εκπαιδευτικών Προσχολικής Αγωγής

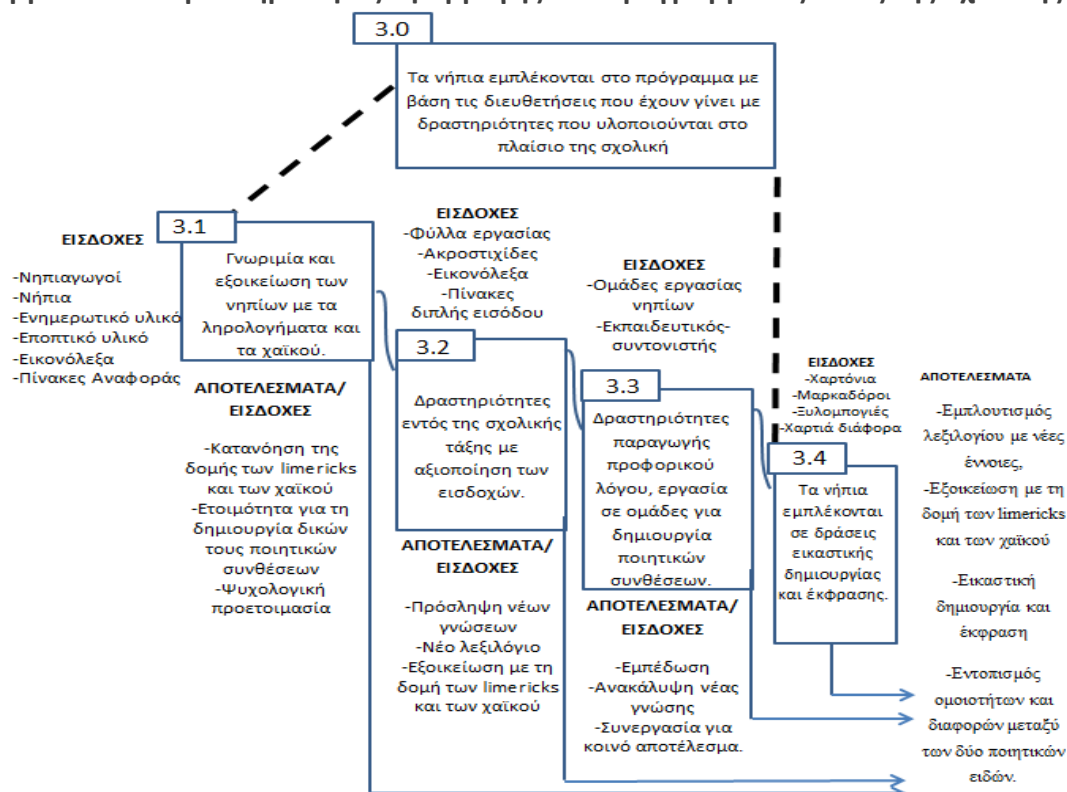
Στο Διάγραμμα 5.4 παρακολουθούμε πως, με παρόμοιο τρόπο, στο επίπεδο της ετοιμασίας των απαραίτητων μέσων και υλικών για το ΠΦΔΓ έχουμε δύο υποδραστηριότητες. Η μία αφορά στην ετοιμασία των υλικών και των εποπτικών μέσων και η άλλη στην ετοιμασία των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για την υλοποίηση του προγράμματος. Οι εκπαιδευμένοι νηπιαγωγοί αποτελούν τις εισδοχές της πρώτης υποδραστηριότητας, ενώ τα αποτελέσματά της είναι το εποπτικό υλικό (εικονόλεξα, καρτέλες γραφής, πίνακες αναφοράς, παρουσιάσεις, υποστηρικτικά φύλλα εργασίας, ακροστιχίδες, γλωσσικά παιχνίδια ομοιοκαταληξίας), που πρόκειται να αξιοποιηθούν κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Οι δύο αυτές υποδραστηριότητες οδηγούν στην ετοιμασία και οργάνωση συγκεκριμένων γλωσσικών και μαθηματικών δραστηριοτήτων, σχεδίων μαθήματος, κειμένων για δραματοποίηση, γλωσσικών παιχνιδιών, καθώς και δημιουργικών δράσεων επέκτασης, εμβάθυνσης και έκφρασης στο πλαίσιο του υπό αξιολόγηση προγράμματος.

Διάγραμμα 5.4. Οι Δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της Ετοιμασίας των Απαραίτητων Μέσων και Υλικών

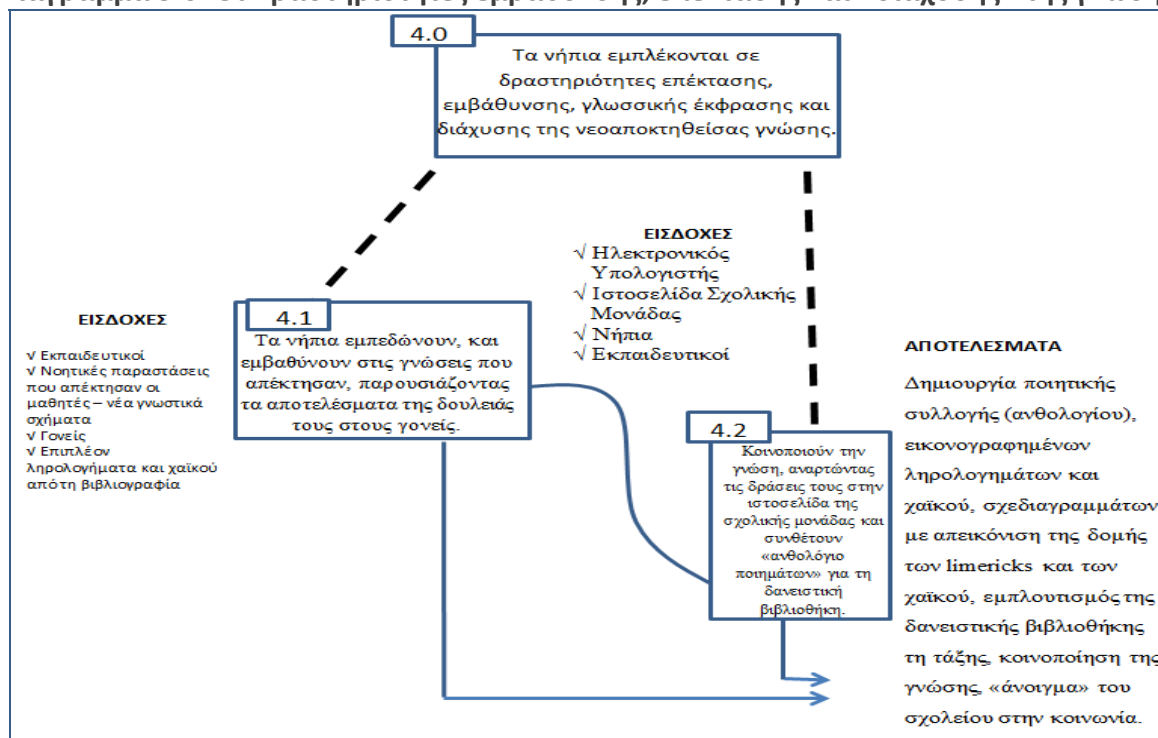
Η ανάλυση της επόμενης κύριας δραστηριότητας, που αφορά την εφαρμογή του προγράμματος εντός της σχολικής τάξης, τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας και την επίσκεψη στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της περιοχής, είναι εκτενέστερη και αποτυπώνεται ακολούθως στο Διάγραμμα 5.5. Πιο συγκεκριμένα σκιαγραφούνται επιλεκτικά τέσσερις υποδραστηριότητες εντός της τάξης του Νηπιαγωγείου. Στην πρώτη υποδραστηριότητα, τα νήπια γνωρίζουν και εξοικειώνονται σταδιακά με τα ληρολογήματα και τα χαϊκού του Γιώργου Σεφέρη. Ενημερωτικό και εποπτικό υλικό, υποστηρικτικά εικονόλεξα και πίνακες αναφοράς, όπως επίσης οι νηπιαγωγοί και τα νήπια, αναφέρονται ως εισδοχές της πρώτης αυτής δράσης. Κάτω από το πλαίσιο 3.1. παρουσιάζονται επίσης ορισμένα από τα αποτελέσματα της δραστηριότητας (κατανόηση της δομής των ποιητικών συνθέσεων, ετοιμότητα για τη δημιουργία των δικών τους limericks και χαϊκού, ψυχολογική προετοιμασία), τα οποία αποτελούν επί της ουσίας τις εισδοχές της επόμενης δραστηριότητας (3.2.). Η επόμενη υποδραστηριότητα (3.2) έχει τις δικές της ειδικότερες εισδοχές (τα νήπια συμπληρώνουν φύλλα εργασίας, ακροστιχίδες εικονόλεξα, πίνακες διπλής εισόδου με ομοιοκατάληκτες λέξεις), ενώ τα αποτελέσματά της (πρόσληψη νέων γνώσεων και εξοικείωση με τη δομή των υπό επεξεργασία ποιητικών συνθέσεων) αποτελούν με τη σειρά τους εισδοχές για την τρίτη υποδραστηριότητα, η οποία ομοίως έχει τις δικές της ιδιαίτερες εισδοχές (εργασία σε ομάδες για τη σύνθεση ομαδικών limericks και χαϊκού). Τα αποτελέσματα της τρίτης υποδραστηριότητας αποτελούν τις εισδοχές της τέταρτης υποδραστηριότητας, όπου τα παιδιά στο πλαίσιο της εικαστικής δημιουργίας εικονογραφούν τις ποιητικές τους συνθέσεις και παρουσιάζουν το αποτέλεσμα της ομαδικής τους εργασίας στην ολομέλεια. Στο τέλος προκύπτουν τα τελικά αποτελέσματα της δραστηριότητας, όπως είναι ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου των νηπίων με νέες έννοιες, η εικαστική έκφραση και ο εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των δύο ποιητικών ειδών.

Διάγραμμα 5.5. Οι Δραστηριότητες εφαρμογής του προγράμματος εντός της σχολικής τάξης

Ακολουθεί το Διάγραμμα 5.6., στο οποίο αναλύονται οι δραστηριότητες επέκτασης και διάχυσης της αποκτηθείσας γνώσης και οι οποίες χωρίζονται σε δύο υποδραστηριότητες. Στην πρώτη (4.1.) τα νήπια εμπεδώνουν και εμβαθύνουν στις γνώσεις που απέκτησαν, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα της δουλειάς τους στους γονείς, ενώ στη δεύτερη υποδραστηριότητα (4.2.) αποφασίζουν να «κοινοποιήσουν» τη νεοαποκτηθείσα γνώση στην ιστοσελίδα της σχολικής μονάδας.

Διάγραμμα 5.6. Οι Δραστηριότητες εμπάθουσας, επέκτασης και «διάχυσης» της γνώσης

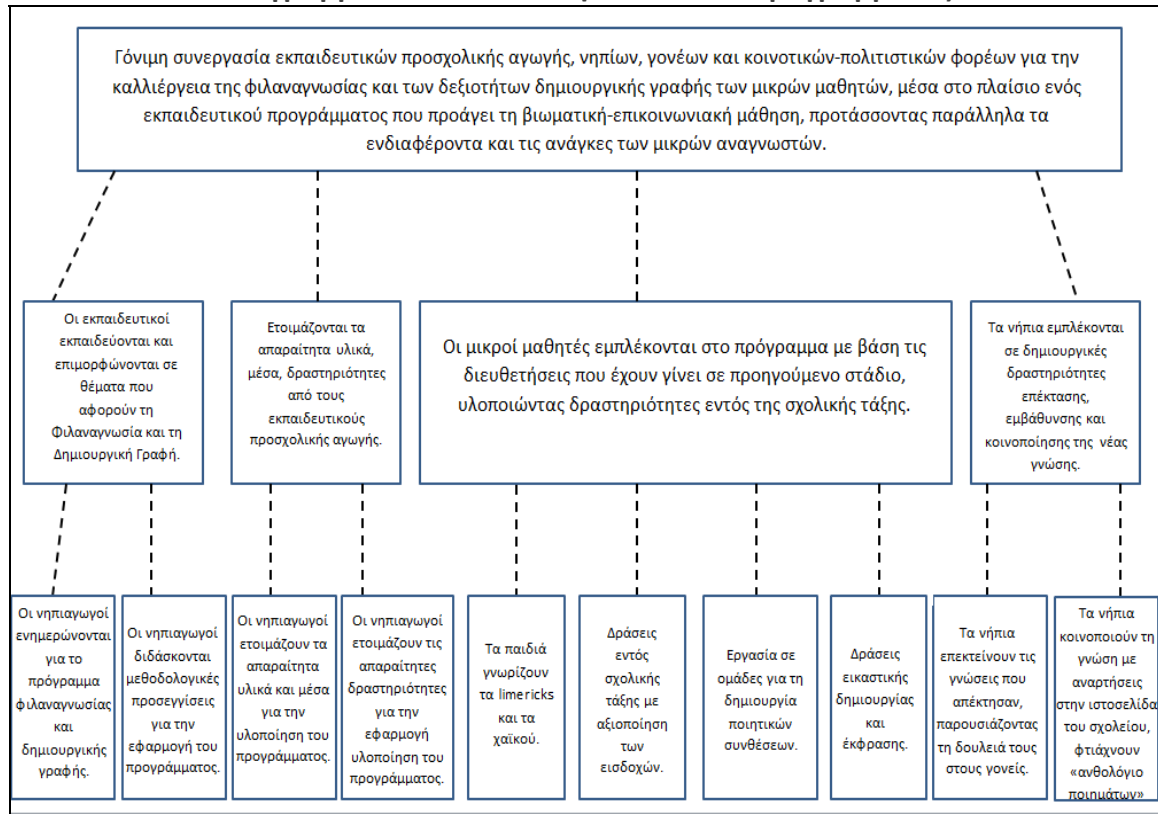

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το συγκεντρωτικό Διάγραμμα 5.7., στο οποίο αποτυπώνονται συνοπτικά οι απαραίτητες δραστηριότητες που απαιτούνται για την ολοκληρωμένη εφαρμογή και υλοποίηση του προγράμματος.

5. Σκοπός της αξιολόγησης

Πρωταρχικός σκοπός του σχεδίου αξιολόγησης θα είναι να εξεταστεί ο βαθμός επίτευξης ή υλοποίησης των κεντρικών και επιμέρους στόχων του προγράμματος. Με δεδομένη τη στοχοκεντρική αυτή προσέγγιση, το σχέδιο αξιολόγησης που θα προταθεί, θα αποσκοπεί επί της ουσίας στη συγκέντρωση χρήσιμων στοιχείων σχετικά με τη βελτίωση του προγράμματος, προκειμένου για την αποτελεσματικότερη μελλοντική του εφαρμογή. Ως εκ τούτου, θα έχει διαμορφωτικό χαρακτήρα, γεγονός που καταδεικνύεται και από τη μεθοδολογία και τον ερευνητικό σχεδιασμό της αξιολόγησης που περιγράφεται αναλυτικά στις αμέσως επόμενες παραγράφους.

Διάγραμμα 5.7. Η Συνολική Εικόνα του Προγράμματος

5.1 Ερευνητικά ερωτήματα της αξιολόγησης

Τα ερευνητικά ερωτήματα του σχεδίου αξιολόγησης είναι άρρηκτα συνυφασμένα με τον γενικό σκοπό και τους επιμέρους στόχους του εκπαιδευτικού προγράμματος. Η σημασία της γόνιμης συνεργασίας εκπαιδευτικών, νηπίων, γονέων και κοινοτικών-πολιτιστικών φορέων για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας και των δεξιοτήτων δημιουργικής γραφής των μικρών μαθητών τέθηκαν στο επίκεντρο του προγράμματος. Ως εκ τούτου, θα αποτελέσουν τη βάση για τη διαμόρφωση των γενικών ερωτημάτων του σχεδίου αξιολόγησης. Επιπλέον, οι ειδικότεροι στόχοι του προγράμματος θα αποτελέσουν σημεία αναφοράς για τη διαμόρφωση ειδικότερων ερωτημάτων του σχεδίου αξιολόγησης.

Ενδεικτικά, μερικά από τα γενικά ερωτήματα που στοχεύει να προσεγγίσει μεθοδολογικά η παρούσα εργασία στο πλαίσιο του σχεδίου αξιολόγησης είναι τα εξής:

1. Πράγματι τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα όπως είχε σχεδιαστεί;
2. Ποια προβλήματα προέκυψαν από την εφαρμογή του προγράμματος;
3. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα που προέκυψαν από την υλοποίηση του προγράμματος;
4. Είναι ικανοποιημένοι οι συμμετέχοντες (εκπαιδευτικοί, νήπια, γονείς) από τη μεταξύ τους συνεργασία και από τη συνολική εφαρμογή του προγράμματος;

Επίσης, αναφορικά με τα ειδικότερα ερευνητικά ερωτήματα, η παρούσα αξιολόγηση θα επιχειρήσει να προτείνει μεθοδολογικά εργαλεία και τεχνικές για τα ακόλουθα:

1. Η εφαρμογή του προγράμματος βοήθησε τα νήπια να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο;
2. Η γνωριμία των μικρών μαθητών με ποιητικές δομές στο πλαίσιο εφαρμογής του προγράμματος έδωσε τη δυνατότητα για καλλιέργεια της δημιουργικής τους σκέψης;

Στο πλαίσιο εφαρμογής του προγράμματος, είχαν τα νήπια την ευκαιρία να εμπλακούν σε παράλληλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες;

5.2 Μεθοδολογία – Ερευνητικός Σχεδιασμός

Για την υλοποίηση του σχεδίου αξιολόγησης του υπό μελέτη εκπαιδευτικού προγράμματος προτείνεται να ακολουθηθεί ερευνητικός σχεδιασμός μικτής (ποσοτικής και ποιοτικής) προσέγγισης. Πιο συγκεκριμένα, για την εξέταση των ερευνητικών ερωτημάτων θα ακολουθηθεί ταυτόχρονος χρονικός σχεδιασμός μικτής μεθοδολογίας με ισοδύναμη έμφαση επί της ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης. Για την απάντηση των τεσσάρων γενικών ερευνητικών ερωτημάτων προτείνεται να αξιοποιηθούν μεθοδολογικά εργαλεία ποσοτικής προσέγγισης, ενώ για τη διερεύνηση των ειδικών ερωτημάτων προτείνεται η ερμηνευτική προσέγγιση της ποιοτικής μεθοδολογίας. Οι εμπλεκόμενοι στο πρόγραμμα εκπαιδευτικοί Προσχολικής Αγωγής, η ομάδα των 27 νηπίων και οι γονείς τους θα είναι οι τρεις βασικές ομάδες συμμετεχόντων του σχεδίου αξιολόγησης, οι οποίες θα αποτελέσουν τον πληθυσμό-στόχο της προτεινόμενης μικτής μεθοδολογικής προσέγγισης.

Στις αμέσως επόμενες παραγράφους θα επιχειρηθεί αναλυτική παρουσίαση τόσο των μεταβλητών που το παρόν σχέδιο αξιολόγησης φιλοδοξεί να διερευνήσει, όσο και των μεθοδολογικών εργαλείων (ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης), που προτείνεται να αξιοποιηθούν για την αρτιότερη αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος.

5.3 Μέθοδοι και εργαλεία συλλογής των δεδομένων της αξιολόγησης

Όσον αφορά τη συλλογή των ποσοτικών δεδομένων, προτείνεται η σύνταξη και αξιοποίηση του ερωτηματολογίου που, όπως καταδεικνύει η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, αποτελεί την κατεξοχήν τεχνική στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Κενδέου, 2014). Πιο συγκεκριμένα, το παρόν σχέδιο αξιολόγησης προτείνει τη σύνταξη δύο ερωτηματολογίων: το πρώτο θα απευθύνεται στους εμπλεκόμενους στο πρόγραμμα εκπαιδευτικούς Προσχολικής Αγωγής, ενώ το δεύτερο θα συμπληρωθεί από τους γονείς των νηπίων. Το πρώτο ερωτηματολόγιο θα αποτελείται από πέντε μέρη: το πρώτο μέρος θα περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικές με τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων (ηλικία, φύλο, μορφωτικό επίπεδο, χρόνος προϋπηρεσίας, προηγούμενη εμπειρία στην υλοποίηση καινοτόμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων), που θα αποτελέσουν τις ανεξάρτητες μεταβλητές του σχεδίου αξιολόγησης. Καθένα από τα υπόλοιπα τέσσερα μέρη του ερωτηματολογίου θα εστιάζει στη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών ως προς τις εξής τέσσερις εξαρτημένες μεταβλητές: α) τον βαθμό εφαρμογής των κεντρικών αξόνων του προγράμματος, β) τις δυσκολίες κατά την υλοποίησή του γ) τα πλεονεκτήματα της διεξαγωγής του προγράμματος και δ) τον βαθμό ικανοποίησης των νηπιαγωγών από την εφαρμογή του προγράμματος. Το δεύτερο ερωτηματολόγιο θα αποτελείται από δύο μέρη: το πρώτο μέρος θα περιλαμβάνει δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων γονέων (ηλικία, φύλο, επάγγελμα, μορφωτικό επίπεδο, προηγούμενη εμπειρία συμμετοχής του παιδιού σε εκπαιδευτικά προγράμματα), ενώ το δεύτερο μέρος θα εξετάζει την εξαρτημένη μεταβλητή του βαθμού ικανοποίησης των γονέων από τη συνεργασία τους με τους εκπαιδευτικούς και από την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Όσον αφορά τη δομή του πρώτου ερωτηματολογίου, οι ερωτήσεις που θα διερευνούν την πρώτη μεταβλητή, τον βαθμό δηλαδή εφαρμογής των κεντρικών αξόνων του προγράμματος, θα είναι ερωτήσεις πεντάβαθμης κλίμακας Likert και θα κυμαίνονται από το επίπεδο της απόλυτης διαφωνίας μέχρι το επίπεδο της απόλυτης συμφωνίας. Θα εστιάζουν α) στην προκαταρκτική φάση της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, β) στην ετοιμασία και διαμόρφωση του

υποστηρικτικού εποπτικού υλικού και των συνοδευτικών δραστηριοτήτων του εκπαιδευτικού προγράμματος και γ) στην εφαρμογή των δραστηριοτήτων εντός της σχολικής τάξης.

Στη συνέχεια, το επόμενο μέρος του ερωτηματολογίου θα διερευνά τη δεύτερη μεταβλητή των δυσκολιών του προγράμματος με ερωτήσεις διάταξης βάσει συγκεκριμένου κριτηρίου (ιεράρχηση με χρήση αρίθμησης από το 1 έως το 5), ενώ με παρόμοιου τύπου ερωτήσεις θα διερευνάται και η τρίτη μεταβλητή του ερωτηματολογίου, η σχετική με τα πλεονεκτήματα από τη διεξαγωγή του προγράμματος. Τέλος, η τέταρτη μεταβλητή, δηλαδή ο βαθμός ικανοποίησης των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, θα εξετάζεται με ερωτήσεις τετράβαθμης κλίμακας Likert (καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ). Με παρόμοιες ερωτήσεις θα είναι δομημένο και το δεύτερο ερωτηματολόγιο που θα απευθύνεται στους γονείς των νηπίων και θα εξετάζει τον βαθμό της ικανοποίησής τους από τη συνεργασία τους με τις νηπιαγωγούς και από την υλοποίηση του προγράμματος.

Όσον αφορά τη συλλογή των ποιοτικών δεδομένων, προτείνεται η αξιοποίηση της μεθόδου της παρατήρησης και της ημιδομημένης συνέντευξης. Πιο συγκεκριμένα για τη διερεύνηση των ειδικών ερευνητικών ερωτημάτων προτείνεται η μέθοδος της συστηματικής παρατήρησης, της ολοκληρωμένης δηλαδή και μεθοδευμένης παρατήρησης της ομάδας των 27 νηπίων με βάση κάποια χρονική και οργανωτική σχεδίαση. Το κυριότερο πλεονέκτημα της συστηματικής παρατήρησης είναι ότι προσφέρει μια όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη εικόνα του υποκειμένου και αναδεικνύει την ατομικότητά του μέσα στο σύνολο, σε αντίθεση με την απλή παρατήρηση που ενέχει τον κίνδυνο της μονομερούς ανάδειξης κάποιων χαρακτηριστικών των παρατηρούμενων (Gray, 2004). Για τη διερεύνηση των μεταβλητών που αναδύονται από τα ειδικά ερωτήματα (εμπλουτισμός προφορικού λόγου, καλλιέργεια δημιουργικής σκέψης, εμπλοκή σε παράλληλες εκπαιδευτικές δράσεις) προτείνεται η διαμόρφωση σχάρας παρατήρησης και σχεδίου κωδικοποίησης, που θα περιλαμβάνει σαφώς προσδιορισμένες, αμοιβαία αποκλειόμενες και αντικειμενικές κατηγορίες (Κενδέου, 2014), με βάση τις οποίες θα οργανωθεί και θα υλοποιηθεί η συστηματική παρατήρηση.

Τέλος, για την πληρέστερη κατανόηση των απόψεων των γονέων σχετικά με την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής, προτείνεται η αξιοποίηση της ημιδομημένης συνέντευξης. Στο πλαίσιο του παρόντος σχεδίου αξιολόγησης, οι ημιδομημένες συνεντεύξεις φαίνεται να εξυπηρετούν έναν ακόμα στόχο: την ισχυροποίηση των ερευνητικών ευρημάτων που θα προκύψουν από την ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων της έρευνας, μια διαδικασία ιδιαιτέρως σημαντική που στη σχετική με τη μεθοδολογία της έρευνας βιβλιογραφία αναφέρεται με τον όρο «τριγωνοποίηση» (Robson, 2002 · Creswell, 2012). Πιο συγκεκριμένα, για την ολοκλήρωση της συλλογής των ποιοτικών δεδομένων του σχεδίου αξιολόγησης, προτείνεται η διενέργεια ημιδομημένων συνεντεύξεων με τους εκπαιδευτικούς Προσχολικής Αγωγής, υπεύθυνους για την υλοποίηση του προγράμματος. Ως εκ τούτου, προτείνεται η διενέργεια ημιδομημένων συνεντεύξεων με κάθε έναν από τους εμπλεκόμενους νηπιαγωγούς με τη διάρκεια της κάθε συνέντευξης να μην ξεπερνά τα 25 λεπτά. Το Πρωτόκολλο Ημιδομημένης Συνέντευξης θα δομηθεί με βάση τις ερωτήσεις του πρώτου ερωτηματολογίου προς τους εκπαιδευτικούς, επιδιώκοντας πρωτίστως τη διερεύνηση σε μεγαλύτερο βάθος των απόψεών τους σχετικά με τη συνολική εφαρμογή του προγράμματος και την ανάδυση προτάσεων για τη βελτίωσή του σε ενδεχόμενη μελλοντική εφαρμογή.

5.4 Τρόποι παρουσίασης και ανάλυσης των δεδομένων της αξιολόγησης

Για την ποσοτική ανάλυση των ερωτηματολογίων του σχεδίου αξιολόγησης θα αξιοποιηθεί το στατιστικό πακέτο SPSS (Statistical Package for Social Sciences Data Editor 19.0), ενώ, για να δοθούν απαντήσεις στα ποσοτικά γενικά ερευνητικά ερωτήματα, προτείνεται να διενεργηθεί περιγραφική και επαγωγική στατιστική ανάλυση.

Η περιγραφική στατιστική ενδέχεται να περιλαμβάνει κατανομές συχνοτήτων μεταξύ των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών Προσχολικής Αγωγής και γονέων, καθώς και δείκτες κεντρικών τάσεων και διασποράς, που θα αφορούν τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στα επιμέρους ερωτήματα των ερωτηματολογίων. Για την επαγωγική ανάλυση, κρίνεται καταλληλότερο να χρησιμοποιηθεί το μη παραμετρικό κριτήριο χ^2 ελέγχου ανεξαρτησίας, καθώς δεν απαιτεί την ύπαρξη κανονικής κατανομής στον πληθυσμό-στόχο, από τον οποίο προέρχεται το δείγμα της έρευνας και δε στοχεύει στη γενίκευση των ευρημάτων στο σύνολο του πληθυσμού. Βασικός σκοπός της επαγωγικής ανάλυσης θα είναι η διερεύνηση στατιστικά σημαντικών συσχετίσεων μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών των ερωτηματολογίων (όπως προκύπτουν από τη συμπλήρωση των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων) και των εξαρτημένων μεταβλητών, που επί της ουσίας αναφέρονται στα γενικά ερευνητικά ερωτήματα του σχεδίου αξιολόγησης.

Για την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων του προτεινόμενου σχεδίου αξιολόγησης θα ακολουθηθούν τα 6 στάδια των Miles και Huberman (1994): εκκινώντας από την ανάγνωση των συλλεχθέντων ποιοτικών δεδομένων, θα οριστούν τα τμήματα ανάλυσης ή οι σημασιολογικές μονάδες και οι κατηγορίες ταξινόμησης των δεδομένων. Ακολουθώντας, θα γίνει η κατάταξη και οργάνωση των δεδομένων σε εννοιολογικές ενότητες, η κωδικοποίηση των δεδομένων, ενδεχόμενη ποσοτικοποίηση και στατιστική τους επεξεργασία ή εναλλακτικά ποιοτική ανάλυση περιεχομένου με επιστημονική περιγραφή των επιμέρους κατηγοριών.

5.5 Προτάσεις διάχυσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης και μετα-αξιολόγησης του προγράμματος

Για τον σκοπό της διάχυσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης προτείνεται η κατάρτιση της Έκθεσης Αξιολόγησης του εκπαιδευτικού προγράμματος, προκειμένου να κοινοποιηθούν τα βασικά συμπεράσματα της αξιολόγησης στους ενδιαφερόμενους, να αξιοποιηθούν τα ερευνητικά ευρήματα αλλά και να προωθηθεί η υλοποίηση των όποιων βελτιωτικών προτάσεων προκύψουν από την αξιολόγηση. Επιπλέον, προτείνεται η δημοσίευση επιστημονικών εργασιών σε ακαδημαϊκά περιοδικά, που φιλοξενούν άρθρα σχετικά με την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ενώ τα σημαντικότερα ποιοτικά και ποσοτικά ευρήματα μπορούν επίσης να παρουσιαστούν σε επιστημονικά συνέδρια για την ευρύτερη κοινοποίηση των αποτελεσμάτων αλλά και την ενημέρωση μεγαλύτερης ομάδας ενδιαφερομένων.

Ένα ακόμα βήμα προς την προβολή και διάχυση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης θα ήταν η κατάρτιση ιστοσελίδας του προγράμματος. Σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τον Σχολικό Σύμβουλο της Περιφέρειας, θα μπορούσε επιπλέον να οργανωθεί ενημερωτική ημερίδα για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων του προγράμματος, ενώ με πιθανή χρηματοδότηση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων της σχολικής μονάδας προτείνεται να συνταχθεί και να εκδοθεί ενημερωτικό φυλλάδιο, όπου θα παρουσιάζονται με εύληπτο τρόπο τα κεντρικά ευρήματα της αξιολόγησης του προγράμματος.

Η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας καταδεικνύει ότι καμία αξιολόγηση δεν μπορεί να είναι επί της ουσίας αντικειμενική (Fitzpatrick, Sanders & Worthen, 2004), καθώς εκείνοι που παίρνουν τις αποφάσεις για τους κεντρικούς άξονες της αξιολόγησης, είναι οι ίδιοι οι αξιολογητές, των οποίων η επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία, το προσωπικό υπόβαθρο και οι προκαταλήψεις επηρεάζουν τη διαδικασία αξιολόγησης. Ως εκ τούτου, η μετα-αξιολόγηση της αξιολόγησης του υπό μελέτη εκπαιδευτικού προγράμματος κρίνεται απαραίτητη, προκειμένου οι αξιολογητές του να διασφαλίσουν την ποιότητα των αξιολογήσεών τους, να λάβουν ανατροφοδότηση για τη βελτίωση της εργασίας τους, να αναβαθμίσουν τις αξιολογικές τους προσεγγίσεις και πρωτίστως να κερδίσουν ή να διατηρήσουν την αξιοπιστία των υπηρεσιών τους. Προτείνεται να ακολουθηθεί η διαμορφωτική μετα-αξιολόγηση, η οποία βοηθά τους αξιολογητές κατά τον σχεδιασμό, τη διεξαγωγή και την ερμηνεία των αξιολογικών τους μελετών, με αποτέλεσμα να διαπιστώνονται εγκαίρως οι δυνατότητες και οι αδυναμίες της αξιολόγησης. Η μετα-αξιολόγηση της αξιολόγησης του υπό μελέτη προγράμματος προτείνεται να επικεντρωθεί στην αξιολόγηση του σχεδιασμού, των επιλεγμένων ερευνητικών εργαλείων και της μεθοδολογικής προσέγγισης, των προτάσεων για τη διάχυση των ευρημάτων αλλά και της χρησιμότητας των αποτελεσμάτων για ευρύτερα ακροατήρια και αποδέκτες της τελικής Έκθεσης Αξιολόγησης.

6. Συμπεράσματα

Το άρθρο επιχείρησε να σκιαγραφήσει μία πρόταση για την αξιολόγηση ενός προγράμματος Φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής για το Νηπιαγωγείο. Αρχικά, έγινε προσπάθεια να περιγραφεί το πρόγραμμα και να αναλυθεί στα επιμέρους δομικά συστατικά του στοιχεία και στη συνέχεια επιχειρήθηκε η διεξοδική ανάπτυξη ενός σχεδίου αξιολόγησης του προγράμματος. Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης του σχεδίου αξιολόγησης, διασαφηνίστηκαν τα γενικά και επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα της αξιολόγησης. Ακολούθως, προτάθηκε ο ερευνητικός σχεδιασμός της μικτής μεθοδολογίας, καθώς και τα ερευνητικά εργαλεία για τη συλλογή των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων της αξιολόγησης, προσδιορίστηκε ο πληθυσμός-στόχος και παρουσιάστηκαν οι υπό διερεύνηση ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές του σχεδίου αξιολόγησης. Σύνοψη αναφορά έγινε στον τρόπο παρουσίασης και ανάλυσης τόσο των ποσοτικών όσο και των ποιοτικών δεδομένων, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις προτάσεις για κοινοποίηση (διάχυση) των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης και στην ανάγκη μετα-αξιολόγησης της αξιολόγησης του προγράμματος.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (2008). Εκπαιδευτική διοίκηση και οργανωσιακή συμπεριφορά: η παιδαγωγική της διοίκησης της εκπαίδευσης. Αθήνα: Έλλην.

Αρτζανίδου, Έ. & Κουράκη, Χ. (2013). Φιλαναγνωσία και δημιουργική γραφή. Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», Οκτώβριος 2013, Αθήνα.

Creswell, J. & Plano Clark, V. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*, 2nd ed. London: SAGE Publications Limited.

Γκλιάου-Χριστοδούλου, Ν. (2007). Φιλαναγνωσία, παιδικά έντυπα και δημιουργικότητα των παιδιών, *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 12, 170-181.

- Fitzpatrick, J. L., Sanders J. R., & Worthen, B. R. (2004). Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines (3rd ed.). New York: Pearson Education.
- Gray, D. (2004). Doing Research in the Real World, 2nd ed. London: SAGE Publications Ltd.
- Καραγιάννης, Σ. (2010). Η Δημιουργική Γραφή ως Καινοτόμος Δράση στο Σχολείο: όψεις μιας Παιδαγωγικής Εμπειρίας.
Ανακτήθηκε Νοέμβριος 5, 2014 από ΕΔΩ.
- Καρακίτσιος, Α. (2012α). Εισαγωγή στη Φιλαναγνωσία, Επιμορφωτικό υλικό για εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο των πράξεων «Καινοτόμες Δράσεις Ενίσχυσης Φιλαναγνωσίας των Μαθητών». Ανακτήθηκε Νοέμβριος 16, 2014 από ΕΔΩ.
- Καρακίτσιος, Α. (2012β). Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή επιστροφή της Ρητορικής;, Κείμενα, τ.15.
- Κενδέου, Π. (2014). Συλλογή πληροφοριών αξιολόγησης: πηγές δεδομένων και μέθοδοι, ανάλυση και ερμηνεία. Στο Π. Πασιαρδής, (Επιμ.). Αξιολόγηση Προγραμμάτων και Προσωπικού στην Εκπαίδευση (σσ.189-212), τόμος Ι, Αθήνα: Ίων.
- Ματσαγγούρας, Η. (2001). Θεωρία της Διδασκαλίας: η προσωπική θεωρία ως πλαίσιο στοχαστικο-κριτικής ανάλυσης. Αθήνα: Gutenberg.
- Miles, M.B. & Huberman, M.A. (1994). Qualitative Analysis: an expanded sourcebook, 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Πασιαρδής, Π. (1994). Μοντελοποίηση προγραμμάτων (Program Modeling): η περίπτωση του προγράμματος για τη λειτουργική εκμάθηση της Νεοελληνικής Γλώσσας. «Αξιολόγηση Προγραμμάτων στην Εκπαίδευση». 4ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου.
- Robson, C., (2002). Real World Research: A Resource For Social Scientists And Practitioner-Researchers, 2nd ed. Oxford: Blackwell.
- Στυλιανίδης, Μ. (2002). Εκπαιδευτικά προγράμματα μουσειακής αγωγής: μια πρόταση για μοντελοποίηση και αξιοποίησή τους, Παιδαγωγική Επιθεώρηση, 34, 44-64.
- Στυλιανίδης, Μ. & Πασιαρδής, Π.(2014). Μοντελοποίηση προγραμμάτων/Τεχνική Δομημένη Ιεραρχική Ανάλυση, στο Πασιαρδής, Π. (επιμ.), Αξιολόγηση Προγραμμάτων και Προσωπικού στην Εκπαίδευση Ι, Αθήνα: Ίων, 1-26, 99-128.
- Τσιλιμένη, Τ. (2013). Οι απόψεις και οι τακτικές των νηπιαγωγών για τις φιλαναγνωστικές δράσεις στην Προσχολική Εκπαίδευση. Διαδρομές, 110, 8-19.
- Χριστοφίδου, Ε. (2014). Εισαγωγικές Έννοιες – Ορισμοί – Διαφορές Έρευνας και Αξιολόγησης, στο Πασιαρδής, Π. (επιμ.), Αξιολόγηση Προγραμμάτων και Προσωπικού στην Εκπαίδευση Ι, Αθήνα: Ίων, 1-26.